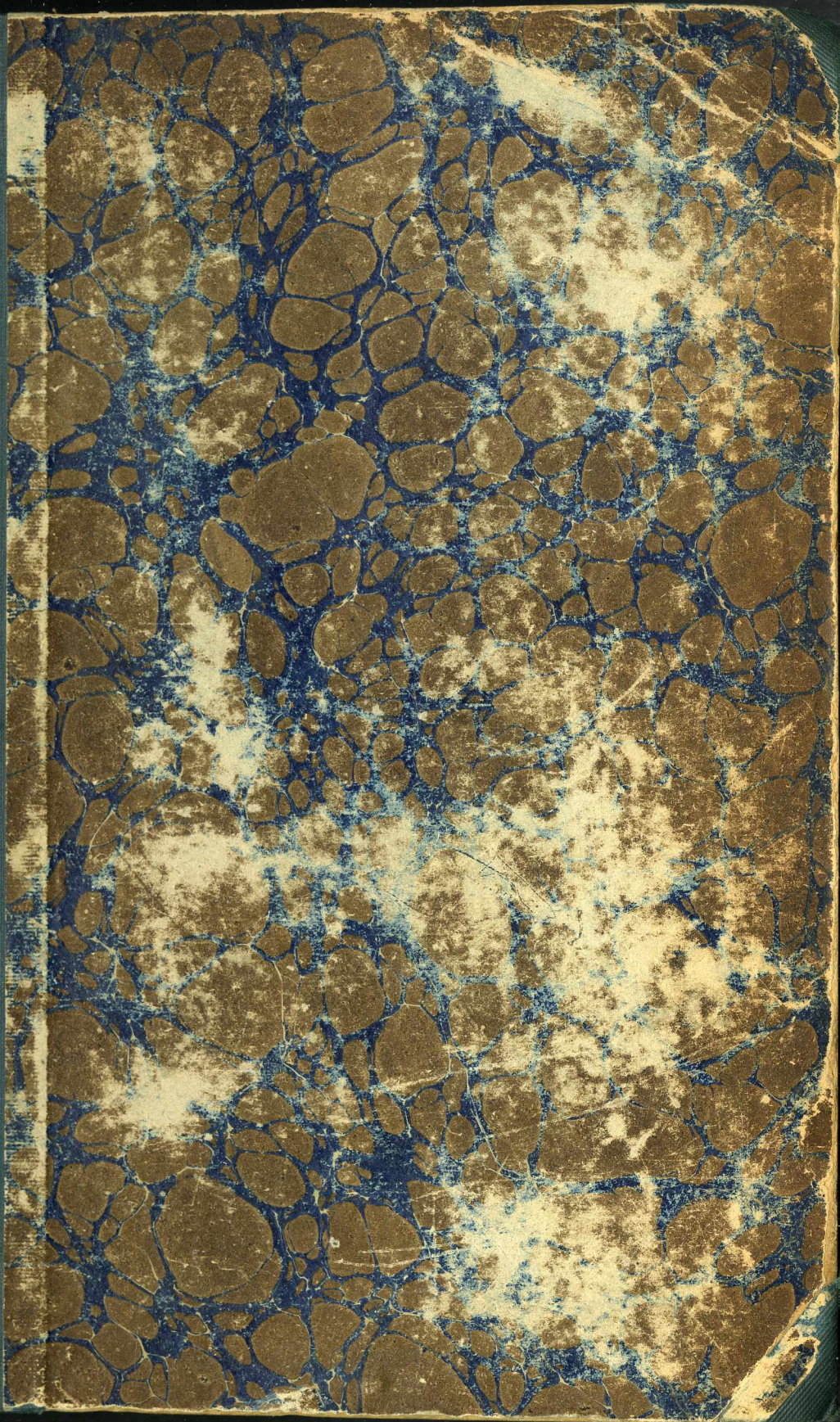

Politikai
röpiratok.

132.

132

1158

KOVÁCS ALBERT

A MAROSVÁSÁRHELYI

VÁLASZTÓ KERÜLET

POLGÁRAIHOZ,

SZIVES ÜDVÖZLETTEL.

10.

MAROS-VÁSÁRHELYTT,

NYOMATOTT SZABÓ GYULÁNÁL A RÓM. K. L.-ISK. BETŪIVEL

1891.

L12 T12 001 61 487

KOVACS ALBERT

DE BALLAGI GÉZA

VÁLASZTÓ KERÜLET

POGGYÁRÁTHON.

SNAPS ÖDÖNKÉRT

10

MAHON & BARNHILL LTD.
PRINTED BY THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS
1921

Tisztelt választó polgárok!

Pár hét előtt, mint a választó terület összes ellenzéki vezérférfiai által felléptetett képviselő-jelölt, be utaztam a kerületet, s a népesebb községekben, összesen tizenhét helyen, kifejtettem nézeteimet a jelen kormányzásról, a jövő országgyűlés tendóiról s az ellenzéknek ezekben elfoglalandó álláspontjáról.

Azon alkalommal több községben fejezték ki egyes pártfeleim azon óhajításokat, hogy elmondott beszédemet nyomassam ki.

Igen helyes és méltányos kívánság, mert a választó polgárok oly fontos jogokat ruháznak az országgyűlési képviselőre, hogy annak megválasztásában az óvatosság és körültekintés legnagyobb mértékét kell alkalmazniok. Ennél fogva, — az én nézetem szerint, valamint a közszokás és a dolog természete szerint is, — a választó polgároknak feltétlen joga van a képviselő-jelölttől megkövetelni, hogy előttök megjelenjék, s nézetét a politikai helyzetről és a jövő országgyűlésen előkerülő fontosabb kérdésekről kifejtse, ha kívántatik, nyomtatásban is kiadja, s a ki ezt tenni vonakodik, az az önálló és független gondolkozású polgárok bizalmát nem igényelheti.

Én a t. választó polgárok e kívánságának készséggel hódoltam, s bár most az egyszer igen sajnálom, hogy beszédeimet nem szoktam előre leírni; de mégis reméllem, hogy e néhány sorban azon községek lakói, melyekben szóltam, rá fognak ismerni ott elmondott gondolataim hű másolatára; mert nem egyebet mondtam önök előtt élő szóval, és ha alkalmam lesz rá, nem mást fogok mondani az országgyűlésen, mint a mit most írásban önök elé terjesztek. Talán nem fogja mindenben siker koronázni működésomet, mert az enyém csak a jó akarat, a siker

pedig istentől jó; de azok, kik bizalmokkal megtisztelnek, azt nem fogják elmondhatni rólam, hogy bizalmokkal visszaéltem s választóimat megcsaltam.

Ha ezen ígéretem iránt sikerült önökben bizalmat és megnyugvást ébresztenem, ez egy magában a leggyöngédebb kapocs lehet közöttünk a corruptio ezen korszakában, midőn a köpenyforogatást, — a miniszter-elnöktől kezdve az egyszerű képviselőig és választó polgárig, — nem csak kevesek, hanem igen számosak, a jobb érzést sértő cynismussal üzik, s az e miatt tett méltó szemrehányásokat nevetéssel fogadják. Mióta Magyarország miniszter-elnöke több éven át hirdetett elveit szegre akasztva a hatalom fényéért, mindennapi tettei a legnagyobb ellentétben állanak egykori elveivel: mintha erénnyé és hazafiúi érdemmé vált volna a magyar földön mást beszélni és mást tenni! Avagy talán az a szellem uralkodik már a magyar politikában, hogy ha nem szép is ez, de hasznos? Annyi tény, hogy az elvtagadás nagy mestere és fővezére az ily politikusokban csak magához hasonlókra ismerhet, s mi természetesebb, minthogy a saját képmásait jutalmazni is igyekszik, s mi természetesebb, minthogy a szilárd és kitartó meggyőződés előtte üldözés tárgya, mert őt vádolja.

A mely kormánynak ily vezére van, ahoz én nem csatlakozhatom.

Az ellenzéki jelölt helyzetének, programmja kiadásában, annak kell lenni, hogy megtegye észrevételeit a kormánynak a jövő három évre kiadott programjára. Ez a dolog természetéből foly, mert a többség, legalább a választások előtt, a kormány pártjáié, s mindig a kormányé a kezdeményezés joga, tőle függ, hogy mivel és mily irányban foglalkoztassa az országgyűlést a jövő három év alatt. Azonban, fájdalom, a mi kormányunk nemcsak az elvtagadásban áll páratlanul a parlamentek történetében, hanem abban is, hogy a mostani választások elé minden program nélkül indult, s legfennebb a bikatelepek fontosságáról és a bornyuk származásáról hallottunk egy szokatlanul élczes nyilatkozatot egyik minisztertől. A kormánypárt a mérsékelt ellenzéket szokta azzal vádolni, hogy nincs programmja, s mégis azon érdekes jelenséggel állunk most szemben, hogy a választásokat ezen ellen-

zék férfainak beszédei dominálják, s a kormány szónokai csak ezen beszédek bírálgatására szorítkoznak. A helyzet meg van fordítva, a választásoknál a kisebbség tagadhatatlan szellemi és erkölcsi fölénye vezet, s ha a tisztelt választó polgárok e fölényt méltányolni és okosan megbecsülni tudják: akkor ezen ellenzék kezébe fog kerülni hazánk sorsának vezetése is a jövő országgyűlésen.

A kormány programtalansága valamint az ellenzék más jelöltjeit, úgy engem sem tart vissza attól, hogy a helyzetről önállólag nyilatkozzam.

Mit érthetünk a képviselő-jelölt programmja alatt? A legközelebbi három év országgyűlési teendőinek kijelölését csak, és nem valamely későbbi jövő feladatának kitűzését. Oly program, melyről még legvérmesebb híve is úgy vélekedik, hogy a küszöbön álló ülészakban nem valósítható, hanem legfennebb csak a jövőnek kiszámíthatatlan távolságában: nem lehet oly alap, melyen a jelölt képviselői megbízatást igényelhet a közelebbi országgyűlésre, hanem legfennebb csak azon később jövő ülészakra, mely szintén a jövőnek oly kiszámíthatatlan távolságában fog elkövetkezni, mint az ő programmja valószínűségének lehetősége. Hazánk sorsának függetlenítése minden idegen befolyástól, oly cél, mely bizonyára e haza minden polgárának lelkében visszhangra talál, kivéve talán a kormányelnök urat, kinek kormányzói tényei ennek egészen az ellenkezőjét bizonyítják; de e célhoz hosszú út vezet, s a kérdés most nem csupán a végső cél kitűzése, hanem azon részletes célok és eszközök megállapítása, melyek által a végső célhoz a legközelebbi három év alatt közelíteni lehet. Ez nem azt teszi, hogy tehát ezen kérdéstről most szólni sem szabad, mint a kormányelnök ur véli, kinek szájából az ily természetű nyilatkozat úgy hangzik, mintha azt mondaná: Mikor én vagyok az ellenzék, akkor szabad a közjogi alapot ostromolni; de mikor én vagyok a kormány, akkor nem szabad. Azon közjogi alap, melyet Deák Ferencz nagy esze alkotott, általában véve jó, s minden esetre alkalmas arra, hogy még jobbá tétessék; de a mint azt a mostani kormány hét év alatt compromittálta: csak arra szolgál, hogy megrémítsen és a közjogi ellenzék táborába hajtson oly férfiakat is, kik egykor az eredeti alapot őszintén

védelmezték. S ez a második ok, a miért én a mostani kormánynak híve nem lehetek.

Nézetem szerint hazánk függetlenségében az első lépés nem a közjogi, hanem a közgazdasági és pénzügyi függetlenség kivívása, mely a meglévő közjogi alapon is lehetséges, s a közelebbi három évnek éppen legfőbb feladata lehet, s bizonyosan lesz is, ha az ellenzék kormányra juthat.

Ez előtt hét évvel az országgyűlés két nagy pártja éppen ezen célra egyesült, s a mostani kormány éppen azon egyenes utasítással vette át az országgyűléstől a bizalom nyilatkozatát, hogy főként első sorban a pénzügyi deficit megszüntetésére és a már akkor súlyossá vált közterhek könnyítésére fog törekedni. És mit tett e célra hét év alatt oly hatalommal kezében, a minővel alkotmányos miniszterium alig birt valaha? Csakhamar az országot szükségtelen háboruba bonyolította, s kétes értékű hódításokra vállalkozott, melyek adósságainkat roppant összegekkel szaporították, s az országnak állandó tetemes pénzáldozatába kerülnek, mintha nem lett volna elég nekünk egy Horvátország! Azután a közadókat e hét év alatt több mint harmincz millió forinttal emelte, holott azok leszállítását ígérte, s e súlyos új teher árán nem volt képes a deficitet és adósságcsinálást megszüntetni. A takarékoság kormánya pazarló elődeinél is szokatlan pazarlással tette magát emlékezetessé hazánk történetében.

Most már súlyos adót fizetünk mindenről, a mi csak kezünkön átmegy; — midőn pénzünket kikölcsönözzük, midőn érte a kamatot bevesszük, midőn az asztalunkhoz ülünk, husért, borért, sörért, czukorért, kávéért, s végül midőn meghalunk is előbb le kell számolnunk a fináncz-czal, úgy, hogy már csak az ivó vizet és levegőt élvezhetjük accis nélkül, de a jelen kormány alatt nem vagyunk bizonyosak, hogy legalább a viz-adó be nem fog hozatni. Az adóteher oly magasra van már csigázva, hogy a polgárok tőke vagyónát kezdi megtámadni, s elszomorító tény, hogy különösen a szállóadók nagysága és a fináncznak a bortermelés körül tapasztalt végetlen zaklatásai miatt egész vidékek kezdnek felhagyni a szálló miveléssel, mert a belőle vehető haszon az adót sem fe-

dezi; s tény az is, mely a legujabb népszámlálás alkalmával általános megdöbbenést keltett, hogy az egykor boldog Magyarországból, melyről az mondatott, hogy rajta kívül nincsen élet, a lakosok tömegesen kivándorolnak, mert itt többé megélni nem tudnak. De nemcsak a szőlőmivelést tette tönkre a nagy adó, hanem egyéb termény- és iparágakat is, és a mit ott már kézzel foghatólag tapasztalunk, ugyanazt fogjuk látni rövid idő alatt egyéb tényezők körében is.

És mi ennek az általános következése? Beutazván most a választó kerületet, mely előttem a korábbi időkben is ismeretes volt, fájdalommal tapasztaltam, hogy hazánk legáldottabb vidékén, a mezőség és székelyföld szélén, hol még néhány év előtt jóllét és vagyonosság honolt, most az elszegényedés félreismerhetetlen nyomai tüntek szemem elé. Hajdan jóllétben élt faluk és családok uzsorás zsidók kezébe estek. s most már csak napzamosak a saját birtokaikon. A magyar ma-holnap csak haszonbérő lesz őseinek vérrel szerzett földjén.

S mind e sulyos terheket, nyögve bár, de békén hordoznók, azon tudatban, hogy mi vesszük hasznát és hogy ily módon adósságaink keyesbedvén, terheink valaha könnyebbülni fognak; de azon tudattal, hogy hazánk jövedelmeinek csak egy kis részét költhetjük a magunk szükségére és azon tudattal, hogy ily erőfeszítés daczára adósságaink évről-évre szaporodnak, még nagyobb mértékben, mint a korábbi pazarlóknak állított kormányok alatt: terhünket kétszeresen érezzük és feljajdulunk alattak.

Tisza Kálmán kormányától e pénzügyi politikát sem találom meglepőnek, mert nem volna ő Tisza Kálmán, ha csak egyetlen ígéret származott volna az ő szájából, melynek egészen az ellenkezőjét ne tette volna! De viszont természetes az is, hogy ily kormány támogatására nem vállalkozhatom, s természetesnek találom és örömmel szemlélem, hogy végre a mindig hű Erdély is meg sokalván e gazdálkodást, az ellenzék sorajba lépett s ennek politikájától várja sulyos terhei könnyítését. Erdélynek erre több oka van, mint hazánk bármely vidékének, mert bár e kormányt már évek óta csak Erdély

mamelukjai tartják fenn, azért még sem volt e kormánynak oly mostohája, mint Erdély.

Pénzügyi bajaink sokkal nagyobbak, minthogy az ellenzék ámitási szándék nélkül azon ígéretet tehetné, hogy mihelyt kormányra jut, önök terheit nagy mértékben meg fogja könnyíteni. Ily ámitás nem tartozik a mérsékelt ellenzék eszközei közé, mert e pártnak legfőbb dicsekedése az, hogy az ellenzéki padokon, sőt még egy könnyen elhangzó programm-beszédben se mondjon soha olyat, a mit ha kormányra jut, kénytelen legyen visszavonni vagy kivihetetlennek nyilvánítani. Elég szerencsétlenség, sőt nemzeti szégyen és a demoralizációnak legfőbb forrása hazánkra nézve az, hogy a mostani kormányelnök ur csaknem naponként ily helyzetbe jut a képviselő házban saját régibb nyilatkozataival szemben. Azon fájdalmas benyomásokra, mik e szégyenletes parlamenti jelenetekből származnak a hazafiak keblében, az ellenzék férfiai nem szándékoznak újabb alkalmat szolgáltatni.

Igenis ámitás nélkül, nyíltan kimondja az ellenzék, hogy azon terheket, a melyeket gondatlan és pazarló kormányok raktak az országra, mi kénytelenek leszünk hordozni, épen úgy, miut a becsületes és szorgalmas fiu kénytelen kifizetni pazarló atyjáról örökölt adósságait. A kormány közelebbről fennen dicsekedett vele, hogy oly adósságot csinált, melynek tőkáját soha sem kell visszafizetni, csak a kamatját. Ez nem áll, ily feltétel alatt az ország ép úgy nem kapna kölcsönt, mint a magán ember. De hogy is várhatnók Tisza Kálmán kormányától, hogy szavai csak egyszer is megegyezzenek tetteivel? A rente adósság tőkáját is vissza kell fizetni, csak hogy nem egy meghatározott idő alatt, mint a lassu törlesztésre vett kölcsönt, — hiszen épen a folyó évben tapasztaltuk, hogy hazánk teljes értékű arany pénzzel fizette vissza régibb rente adósságát, melyről korábban szintén az mondatott, hogy nem kell visszafizetni. Igaz, hogy a régi adósság új adósságból fizettetett ki, és így az adósság megmaradt, de a régibb hitelezők pénzeiket teljes értékben vissza kapták. Vissza kell fizetnünk az új rente adósság tőkáját is előbb vagy utóbb, s hogy vajjon a conversióból hazánknak haszna vagy kára van-e: azt csak a visszafizetés napján lehet biztosan megállap

tani, mert most még csak az a két tény áll előttünk, hogy a rente conversióval a kamatteher évenként két millió forinttal kevesbedett, de ennek fejében tőke adósságunk 145 millió forinttal növekedett.

A közterhek könnyítésének legfőbb eszköze lesz az ellenzék törekvése szerint a takarékoság.

Ki hinné, hogy az ellenzék takarékosági céljait a kormánypárt ez ellen vádul szokta emlegetni? Gyakran találkoztam — uraim — magán emberek életében is oly jelenséggel, hogy a pazarló kigúnyolta a takarékos; hanem ennek aztán mindannyiszor az lett a következése, hogy a pazarlónak háza előtt megütötték a dobot, a takarékos pedig felemelkedett. Az állam háztartása lényegesen hasonlít a magán ember háztartásához. Ki apai örökségét adóssággal terhelve vette át, ha terheitől szabadulni akar, s legalább gyermekeire tehermentes birtokot kíván hagyni: nem juthat célhoz másként, mint a legnagyobb takarékoság által, miközben esetleg oly kedvteléseiről is le kell mondania, melyeket némi fájdalommal nélkülöz. Ha a magyar nemzet nem képes magát elszánni egy ideig a takarékoság lemondásaira: csődbe fog jutni, úgy, mint a kislelkű magán ember, és a nemzeti csőd nagyobb csapás, mint az ideiglenes nélkülözés.

A magán adós a takarékoságon kívül előmozdítja célját fokozott szorgalommal, gazdaságának célszerűbb berendezésével, stb. Így az állam is. A közelebbi országgyűlés feladata lesz hazánk pénzügyi, kereskedelmi és ipar-viszonyait az osztrák befolyástól a lehetőségig függetleníteni az által, hogy előkészítse az önálló magyar bank felállítását, a vámügy igazságosabb berendezését s kevesbitse a hadügyi költségeket. A hadsereg az a feneketlen tenger, mely közjövödelmeink legtetemesebb részét elnyeli, s bár nem tudnék oly törekvéshez csatlakozni, mely midőn pénzügyi terheinken könnyitene, az országot egy ideig védelem nélkül hagyná, mert Magyarország geographiai fekvése és politikai helyzete ezt meg nem engedi; de igenis csatlakozni fogok azokhoz, kik a hadügyi költségek fokozatos alább szállításra törekvesznek.

Beszédeimben több helyen reflectáltam igazságszolgáltatásunk bajaira. Ezek legfőbbike olyan természetű, melyen egy tolvonással, minden pénzáldozat nélkül se-

gítani leket. Értem a birák függetlenségének visszaállítást. A mostani kormány az első törvényszék biráit oly helyzetbe hozta, hogy tudomásom szerint a kormánypárt egy képviselőjelöltje oly ígéretet tehetett egy falunak, hogy ha rá szavaz, akkor egy bizonyos malom iránt fennforgó perét megnyeri, ellenkező esetben elveszti. Tehát az igazságszolgáltatás kortes eszköz lehet Magyarországon a kormány jelöltjei kezében? Oly malom alatti politikához, minő a mostani kormányé, az ily kortes eszközök egészen oda illenek; de ha a polgárok keblében nincs az a bizalom, hogy igazságos ügyeiket megnyerik bármely esetben bárki ellen: akkor a közforgalom fennakad s a demoralizáció legvészesebb alakban lép fel. Az ily ígérekkel szemben az ellenzék őszintén megígéri, s ha kormányra jut, azonnal meg is teszi, hogy az igazságszolgáltatást oly helyzetbe hozza, hogy a maga igaz ügyét mindenki megnyeri, akár az ellenzék jelöltjére szavaz, akár ellene; mert a pert azért kell megnyerni, hogy igaza van az embernek s nem azért, mert ehez vagy ahoz a politikai párthoz tartozik. A bíró, midőn székében ül, isten helyett ítél e földön; legyen tehát ő független e föld minden hatalmasságaitól. Midőn Nagy Fridrik porosz király azzal fenyegette a szomszédját, hogy a szélmalmát erővel elveszi és kifizeti az árát; a német paraszt azt felelte rá: van még bíró Berlinben: és a hatalmas király nem mert erőszakhoz nyulni, mert tudta, hogy Berlinben oly birák vannak, kik a király ellenében is igazságot szolgáltatnak.

Óhajtom továbbá, hogy igazságszolgáltatásunk gyorsabb és olcsóbb legyen. Ma e tekintetben oly helyzetben vagyunk, hogy valamely kissebb követelésünket inkább veszni engedjük, semhogy pereljünk, mert ha végül megnyerjük is perünket, a nyereséget felemészti a bélyeg, a sok utánjárás és az elmaradhatatlan ügyvéd, mi pedig a semmivel maradunk.

Kifogást kell tennem a jelen kormány vallásügyi politikája ellen is. Hazánkban, főként az Erdélyen kívül fekvő részekben, a vallásfelekezetek nagy harcztot vívtak egymással, s ez különböző alakokban megtartott a reformációtól egészen 1867-ig, midőn az alkotmányos kormány kinevezésével a sérelmek egy része orvosoltatván

s a béke napjai látszottak beköszönteni. De csak látszottak, mert a mostani kormány nemcsak a még létező sérelmek és méltó panaszok elenyésztetésére nem tett semmit, hanem ellenkezőleg a régi gyászos emlékü Helytartó tanács valláspolitikáját ujitotta fel. Erő-zakoskodásaival és részrehajlásával oly kérdéseket hozott napi rendre, melyekről azt hittük, hogy örökre letűntek a historia szinpadáról. Az emberek e legsajátabb szentélyébe zavart, a polgárok közé versengést hozott, hogy némely kortes szolgálatokat eként megfizethessen, a más politikai nézetűeket megbüntethesse.

Ha van valami szent, melyhez semmi földi lénynek nincs semmi köze: az az embernek a vallása. Hadd üdvözljön mindenki a maga módja szerint.

Ha alkalmam lesz e tárgyban az országgyűlésen szót emelni, teljes erőmből sürgetni fogom a vallásfelekezetek egyenjogúságát és viszonyosságát az 1848-iki 20-ik t. c. alapján; mert az ember mindenben nehezen türi az igazságtalanságot, de legnehezebben ezen körben, kivált Tisza Kálmántól, ki politikai emelkedéséért a protestánsoknak némi hálával tartozik.

Végül az utolsó 14 év törvényhozásának általános szellemére is van egy észrevételem. Gyakran megfordultam az országgyűlés termében, mint figyelmes hallgató; hallottam ott a honatyákat órákig vitatkozni a felett, hogy miként van rendezve valamely viszony Angliában, Németországon vagy Északamerikában, azzal a végső következtetéssel, hogy úgy legyen nálunk is, mert az modern és liberalis; de felette ritkán, vagy talán ritkán sem hallottam oly gondolatot, hogy minő intézkedést igényel hazánk sajátos helyzeté, népünk műveltségi állása, fajunk geniusa. Pedig nézetem szerint a magyar törvényhozásnak ez az egyetlen helyes vezérelve, s nem az idegen törvények. Így keletkeztek aztán nagy számmal oly törvények, melyek a nemzet jogi tudalmával ellentétben állanak s a nép előtt igazságtalanoknak tetszenek, pedig meglehet, hogy valamely elvont jogi elv szempontjából helyesek. Ismerem azon előrehaladott népeket saját hazájokban; ismerem törvényeiket; de úgy tetszik nekem, hogy azoknak összes létviszonyai oly nagyon különböznek a miéinktől, hogy bár igen sokat ta-

nulhatunk tőlük, de azt nem szabad tennünk, hogy törvényeiket egyszerűen magyar nyelvre fordítsuk. Pedig ha az eként fordított törvénycikkeket kitörölnök rendkívül vastag törvénykönyveinkből, azok igen vékony könyvecskékké válnának.

Rám, mint a törvényhozás tagjára, azon külföldről vett argumentumok soha semmi hatást nem fognak gyakorolni, hanem mint a magyar nép fia, igyekezni fogok megérteni nemzetem szükségét és lelkületét s bármely kérdés merül fel e három év alatt, én szavazatommal mindig azon nézethez fogok járulni, mely hazám viszonyait és fajom sajátosságait tekintetbe véve akar intézkedni, legyen bár azon intézmény valami egészen más, mint a külföldön létezők.

Tisztelt polgártársak! Egyszerűen, ámitó ígéretek nélkül szólottam önökhez élő szóval, így szólottam most írásban is, mert az én pártom még a korteskedés alatt se használja az ámitás fegyverét; meghagyja ezt a kormánynak és pártjának. Ha meggyőződtek önök elveim helyessége felől, akkor rám fognak szavazni meggyőződésből; de csakis meggyőződésből, mert én senkinek szavazatát meg nem veszem sem pénzért, sem maloméért, vagy kőhordásért, vagy hivatalért és adóelengedésért. Az a szavazat, a melyet pénzért árulnak, nekem nem kell, szabadon el lehet adni másnak; az a székely, a kit pénzen lehet venni, nem az a nép, a melyből én származom. Ha meg vannak önök győződve arról, hogy hazánk mostani kormányzása jó és czélszerű; ha úgy tapasztalták, hogy a mostani kormány e hét év alatt hazánknak diszét és tekintélyét emelte s a polgárok terheit könnyebbé tette: akkor önök szavazzanak a kormány jelöltjére; ha pedig belátták, hogy e hét év alatt dolgaink minden tekintetben csak rosszabbra fordultak, s bizalmat helyeznek abban a pártban, melynek én is, egyik jelöltje vagyok és a mely az igazságot tartózkodás nélkül feltárta önök előtt, akkor önök saját maguk iránt való kötelességből fognak rám szavazni.

DE BALLAGI GÉZA.

